

Бондар О.М.,

*кандидат історичних наук, доцент кафедри соціальних теорій
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ВІЙСЬКОВИХ КОНФЛІКТІВ США У ХХІ СТОЛІТТІ

Анотація. У статті аналізуються особливості інтернаціоналізації військових конфліктів США, зокрема, розглянуто дві основні тенденції його зовнішньої політики — ізоляністська та інтервенціоністська. Визначено недоліки та перспективи інтернаціоналізації військових конфліктів США.

Ключові слова: військові конфлікти, ізоляціонізм, інтервенціонізм, інтернаціоналізація військових конфліктів

За часи так званої «Холодної війни» і протистояння двох політичних систем та двох наддержав інтернаціоналізація військових конфліктів була малоімовірною з декількох причин, серед яких основною треба визнати наявність ядерної зброї у СРСР та США.

Були і винятки. Так, можна згадати про загрози деяких політиків у США застосовувати ядерну зброю у військових конфліктах, коли їх збройні сили втягувалися у затяжні бойові дії з великими втратами, наприклад, війна у В'єтнамі 1967-1973 роках та у Кореї у 1950-1953 роках. При цьому Радянський Союз постійно нагадував, що не залишить своїх союзників без допомоги.

Військові конфлікти після 1991 року перестали бути наслідками протистояння двох наддержав і не могли не змінити свій характер з глобального на регіональні та локальні.

Серед конфліктів кінця 20-го — початку 21-го сторіччя домінують внутрішні над міжнародними. Якщо з 1945 по 1970 роки із 97 конфліктів 15 були міждержавними то у 1994 році всі 31 конфлікт були внутрішніми [1, 215].

Сьогодні практично всі внутрішньодержавні конфлікти інтернаціоналізовані. Такі конфлікти носять характер жорстоких протистоянь з великими втратами серед учасників конфлікту, серед мирного населення, що приводить до гуманітарних катастроф та великої кількості біженців. ООН у більшості випадків своєчасно реагує на погіршення ситуації в різних частинах світу, але ООН не має своїх збройних сил і тому змушена звертатися до інших країн, насамперед до США.

Тому військові конфлікти стали носити характер міжнародного військового втручання де дуже часто застосовуються збройні сили НАТО

з домінуванням військ США та військові формування армій прикордонних країн.

Всі військові конфлікти 21 сторіччя з участю США стають інтернаціоналізованими. Під інтернаціоналізацією конфлікту прийнято розуміти участь третіх країн у його вирішенні.

У 90-х роках минулого століття зовнішня політика США зазнала великих змін. У США розглядалися дві основні тенденції зовнішньої політики — ізоляністська та інтервенціоністська. За першою пріоритетними питаннями були тільки внутрішні, за другою США брали на себе відповідальність за розвиток подій у різних міжнародних конфліктах, наприклад в Іраку, Афганістані та інших державах.

В той же час в США зрозуміли, що держава не зможе вирішувати світові проблеми сама.

Так президент Б. Клінтон вперше після Другої Світової війни визнав, що Америка не в змозі обійтися в міжнародних проблемах без допомоги інших держав, хоча в той же час він домовився з республіканцями про збільшення військових витрат з 260 мільярдів доларів у 1995 році до 281 мільярда у 2002 році.

Президент Дж. Буш у 2000-2005 роках заявив, що в сфері міжнародних відносин США бере на себе роль світового лідера. Особливо підкреслювалася сфера міжнародної безпеки.

В американській военній доктрині значну увагу приділили операціям не воєнного або гуманітарного характеру. Наприклад, американська армія може бути застосована при допомозі у випадку катастроф, стихійного лиха, для забезпечення захисту миротворчих місій, розмінування місцевості, контр партизанських операціях, операціях з підтримки санкцій проти урядів-порушників рішень Ради безпеки ООН — операціях з демонстрації сили, миротворчих операціях тощо. В цих операціях за рішенням Ради Безпеки ООН звичайно були задіяні військові з декількох країн.

Право здійснювати односторонні дії, пов'язані з застосуванням сили, закріплено в Стратегії національної безпеки США 2010 року та в Національній военній стратегії 2011 року. Відомо, що терориста №1 Бен-Ладена військові США знищили на території Пакистану у травні 2011 року, не маючи

дозволу від керівництва союзної до США держави та навіть не попередивши її про це [2, 126].

Особливе місце при цьому надавалося військовим частинам блоку НАТО. Ця військово-політична організація стала все частіше виступати у ролі головного представника ООН на міжнародному рівні. Так в блок НАТО входили більшість основних європейських країн, але керівну роль завжди займали США.

Серед миротворчих операцій в яких брали участь США можна виділити миротворчу операцію у Сомалі у 1992-1995 роках, що мала назву «Відродження надії». В операції брали участь військові контингенти з 20 країн представників блоку НАТО, Пакистану, Індії, Австралії, Малайзії, Єгипту та інших. Із 37 000 військовослужбовців 25 000 були американці. Операція мала гуманітарний характер в країні де йшла громадянська війна. Під час затримання кількох лідерів банд формувань 3-4 жовтня 1993 року у Могадишо американські спецпризначенні потрапили у засідку та втратили 18 вояків. Коли цей випадок став широко відомий у США та світі керівництво держави прийняло рішення про завершення участі у цій миротворчій операції.

Найбільшою військовою операцією у Європі після Другої Світової війни стала міжнародна військова операція НАТО проти Югославії у березні – червні 1999 року, що отримала назву «Союзна сила». Тоді США та учасники НАТО: Великобританія, Бельгія, Норвегія, Франція, Німеччина, Італія та деякі інші, під приводом захисту албанських біженців у Косово, кількість яких досягла більше 200000 чоловік, не маючи санкцій Ради Безпеки ООН розпочали наносити удари авіацією та ракетами по великій кількості об'єктів на території Югославії. Це змусило президента С. Мілошевича виконати умови агресорів, а саме:

- завершити бойові дії на території Косово проти албанців та вивести звідти військових та поліцейських;
- надати можливість повернення албанських біженців;
- надати можливість розміщення миротворчих сил у Косово.

У наслідку бойових дій проти Югославії за різними даними загинуло до 500 мирних жителів та 400 військових, а економічні збитки склали до 100 мільярдів доларів. Почалися етнічні зачистки з боку Визвольної Армії Косово в наслідок чого біженцями стали 350000 жителів, з них 270000 серби [3, 59].

Ще більше зросла роль США у міжнародних справах після терактів 11 вересня 2001 року. Якщо до цього США приймало участь у боротьбі з терористами лише силами спецпідрозділів і, як

правило без участі і допомоги інших держав, то з цього часу вони очолили боротьбу з міжнародним тероризмом застосовуючи всю міць держави та вже потребували допомоги інших країн. До боротьби з міжнародним тероризмом були віднесені такі напрями: дипломатичний, кримінальний, розвідка, фінансові важелі та застосування воєнної сили.

Першою військовою операцією, як відповідь на теракти у США, стала операція у Афганістані яка розпочалася 7 жовтня та отримала назву «Незламана свобода».

Терористичні акти у вересні 2001 року в США були кваліфіковані як напад на державу, а згідно статті 5 статуту НАТО напад на одну країну учасницю Угоди означає напад на всі країни Угоди [4, 8].

На першому етапі боротьби з талібами США спиралися на технічну перевагу, допомогу сил Північного Альянсу та країн прикордонних до Афганістані, що надали свій повітряний простір та деякі аеродроми.

Були задіяні більше 132 тис. військовослужбовців із 50 країн, з них 90000 американців. До участі в операції були задіяні військові контингенти із Німеччини, Туреччини, Франції, Італії, Румунії, Австралії, Південної Кореї, Вірменії, Грузії, Литви, Латвії та інших країн. Вже на першому етапі США домоглися успіхів, а саме:

- вибили сили талібана з міст країни та знищили понад 80 тренувальних таборів та терористичних центрів;
- позбавили талібів можливості ідейного впливу на країни регіону, насамперед на Пакистан та колишні середньоазіатські республіки СРСР;
- створили умови для запобігання міжетнічним конфліктам;
- сприяла створенню центрального уряду у столиці та влади у провінціях;
- почали боротьбу з наркобізнесом.

У ході операції було знищено лідера «Аль-Каїди» Усаму-бен-Ладена, завдано великих втрат руху Талібан, завдано серйозного удару по наркобізнесу, але остаточна перемога не досягнута, а США вже планують вивести війська у 2014 році. Втрати з боку багатонаціональних сил на початок 2012 року склали 3233 військовослужбовців, з них 2161 американець [5, 24].

Наступною військовою акцією стало вторгнення спочатку англо-американських військ, а пізніше їх союзників у Ірак в березні 2003 року. Операція отримала назву «Іракська свобода». Офіційною причиною нападу були дані розвідки США та Англії про наявність у Іраці хімічної зброї яку Садам Хусейн може передати «Аль-Каїді» або застосувати сам.

Насправді хімічної зброї на той час у Іраці вже не було, але США розуміли, що незважаючи на поразку у кувейтській авантюрі та санкції економічного ембарго, які сильно ослабили Ірак, режим С. Хусейна являв собою непримиримого борця проти Заходу та Ізраїлю на Близькому Сході і був прикладом для ісламського екстремізму.

При цьому, також не було рішення Ради Безпеки ООН та більше того — цю акцію не підтримали такі союзники по НАТО як ФРН та Франція.

Всього були задіяні військові контингенти з 31 держави. США задіяли на першому етапі 90000 військових, пізніше ця цифра зросла до 166000. Внаслідок операції загинули за різними даними до 122000 мирних жителів та близько 174000 іракських військових та повстанців. Біженцями стали майже 5 мільйонів, з них 2 мільйони людей перейшли до Сирії та Йорданії. Операція закінчилася швидкою перемогою сил антиіракської коаліції вже через 20 днів [6, 104-105].

Але у ході операції американці втратили вбитими 4423 та пораненими 31941 війсьвокоштовців. Крім того, з армії США дезертували 8000 солдатів-учасників війни проти Іраку.

На відміну від операції у Афганістані, коли США отримали підтримку світової спільноти, напад на Ірак в виявив багато політичних протиріч як між США та НАТО так і між США з Радою Безпеки ООН, Євросоюзом, багатьма арабськими країнами та Росією. Так, після перемоги США над Іраком кількість потенціальних терористів зросла, а в Індонезії кількість людей які позитивно відносилися до США зменшилася на той час з 61% до 15%, в Туреччині з 52% до 15%, а у Йемені з 25% до 1% [7, 81].

Застосування військової сили НАТО на Балканах, Афганістані та Іраку показали, що сили блоку не в змозі самостійно виконувати миротворчі функції з застосуванням військової сили без допомоги США. На саміті керівників держав урядів 26 країн — членів НАТО в Ризі в листопаді 2006 року всі члени блоку згодилися на рішення НАТО — розширити сферу застосування своїх військових глобального масштабу, при цьому новий курс повністю співпадав з воєнною стратегією США [8, 155].

Це викликано, в першу чергу, зменшенням військових витрат країн учасниць коаліції. Тому на неформальній зустрічі у Бельгії у 2010 році військових міністрів США з Євросоюзом були прийняті рішення про координацію дій у напрямі розвитку оборонної сфери, а саме:

- стандартизацію та гармонізацію військових витрат;
- виробництво та за закупівлю військової техніки та озброєння;

- удосконалення органів військового управління;

- оптимізацію системи оперативних витрат на оборону країн Євросоюзу такі як сумісна підготовка екіпажів вертольотів перед відправленням у Афганістан, підготовка екіпажів літаків з дозаправлення у повітрі, підготовка військових медиків тощо [9, 3].

Отже, підсумовуючи викладене, слід зауважити:

1. США в останніх міжнародних конфліктах і проведенні миротворчих та гуманітарних операцій проявила себе як практично єдина сила на яку постійно може розраховувати ООН. Але при цьому США дозволяють іноді діяти без дозволу Ради Безпеки ООН на перший план висуваючи свої національні інтереси.

2. У воєнних конфліктах сучасності США намагаються створити коаліцію багатьох держав, хоча часто союзники представлені лише символічними військовими контингентами, котрі повинні служити підтвердженням існування широкої міжнародної участі у боротьбі проти противників США.

3. Дуже великий вплив на дії керівництва США та її військових мають втрати серед особового складу. І як не намагається командування Збройними Силами переключити основний тягар навантаження у бойових діях на авіацію, ракети та дії лише спецпідрозділів, втрати у сухопутних військах залишаються достатньо високими, а це дуже негативно впливає на відношення американців до участі збройних сил у конфліктних ситуаціях у світі і це невдоволення проявляється достатньо сильно під час виборів — як президентських так і у Конгрес.

4. Залишаючись на сьогодні дійсно державою з найбільшим військовим та економічним потенціалом у світі США змушені визнати, що нести самостійно величезні витрати під час військових конфліктів сучасності вони не можуть і завжди потребують підтримки з боку союзних держав, або держав регіону, яких може запросити Рада Безпеки ООН.

Література:

1. Ганюшкин Б. В. Вооруженные конфликты нового поколения / Б. В. Ганюшкин // *Международное право.* — 2001. — № 3. — С. 215.
2. Синякин И. М. Односторонние действия государства связанные с применением силы / И. М. Синякин // *Московский журнал международного права.* — 2012. — № 1. — С. 126.
3. Назария С. М. Косовский кризис и международное право / С. М. Назария // *Московский журнал международного права.* — 2000. — № 3. — С. 59.
4. «Чума 21 века» — первая война 21 века // *Международное право.* — 2001. — № 5. — С. 8.
5. Орлов А. А. Положение в Афганистане и возможные его эволюции в контексте «Фактора 2014» /

- А. А. Орлов // Вестник МГИМО. — 2013. — № 2. — С. 24.
6. 10-летие вторжения США и их союзников в Ирак // Зарубежное военное обозрение. — 2013. — № 4. — С. 104–105.
7. Мирский Г. Американская сверхдержава против исламского терроризма. / Г. Мирский // Мировая экономика и международные отношения. — 2004. — № 10. — С. 81.
8. Емельянова Н. Н. Американский фактор в военной политике Европейского союза и государств — членов НАТО / Н. Н. Емельянова // Международное право. — 2009. — № 2. — С. 155.
9. Иванов В. Гентская инициатива: объединение и совместное использование военного потенциала стран ЭС / В. Иванов // Зарубежное военное обозрение. — 2013. — № 7. — С. 3.

Бондарь О.М. Интернационализация военных конфликтов США в XXI веке. — Статья.

Аннотация. В статье анализируются особенности интернационализации военных конфликтов США, в частности, рассмотрены две основные тенденции его внешней политики — изоляционистская и интервенционистская. Определены недостатки и перспективы интернационализации военных конфликтов США.

Ключевые слова: военные конфликты, изоляционизм, интервенционизм, интернационализация военных конфликтов.

Bondar O.M. Internationalization of USA military conflicts in the XXI century.

Summary. The article analyzes the characteristics of internationalization of military conflicts of the U.S., in particular, the two main tendencies of foreign policy — isolationism and interventionism. The weakpoints and prospects of internationalizing the U.S. military conflicts are identified.

Keywords: military conflicts, isolationism, interventionism, internationalization of military conflicts.